

Al bladerend door mijn albums zie ik dat er eigenlijk vele soorten van postzegels zijn. En dan heb ik het niet over de vorm van de zegels maar over het doel waarvoor ze zijn uitgegeven. Reden om me er eens in te verdiepen en er een rubriek aan te besteden.

De eerste postzegels waren eigenlijk niets anders dan reçu's of kwitanties waaruit blijkt dat de afzender betaald heeft voor een te verrichtte dienst. Vaak zijn dit zegels die gedurende lange tijd ongewijzigd in gebruik zijn en kunnen worden beschouwd als de "werkpaarden" van de postdienst. In de praktijk worden dit permanente- of definitieve uitgften genoemd. Daar tegenover staan herdenkings- of thematische zegels. Dit zijn zegels die gedurende een korte tijd te koop zijn. Vooral dat laatste wordt steeds meer een melkkoe voor de postdienst omdat die uitgften meer gericht lijkt te zijn op de verzamelaar dan op het verrichten van de dienst zelf.

In welke soorten kunnen we eigenlijk postzegels onderverdelen.

Ontvangstbewijszegels

Gelijk maar beginnen met één van de meest onbekende zegels en dat is de ontvangstbewijszegel. Dit is een systeem waarbij de verzender van een aangetekend stuk een bevestiging kan krijgen dat het stuk is afgeleverd en is ontvangen door de geadresseerde. Dat gebeurt door middel van een voorbedrukte en gefrankeerde kaart. De afzender vult die in en na ondertekening van de ontvanger wordt die kaart teruggestuurd naar de afzender. Deze manier van bevestiging werd eerst vooral in het binnenland gebruikt maar in latere jaren ook internationaal. De internationale toelating van dit systeem kreeg de naam A.R. ofwel *Avis de Réception* (kennisgeving van ontvangst). In het jaar 1865 bracht Colombia daar al speciale zegels voor uit. Het waren zegels die per paar werden verkocht en waren voorzien van de letters A (Anotación) en R (Registro). De één werd gebruikt voor op de kennisgeving en de ander voor op het ontvangstbewijs.

Luchtpostzegels

Deze soort zegels zijn eigenlijk verrassend oud. De eerste luchtpostzegel werd al uitgegeven in het jaar 1877. Eigenlijk was het niet meer dan een gegomd vignet van 5c. Het diende voor het vervoer van post per luchtballon. Deze luchtballon had de naam *Buffalo* en had post mee vanaf Nashville in Tennessee. Het was een blauwe zegel met daarop de beeltenis van de luchtballon tijdens de vlucht. 'Professor' Samuel King was de uitgever van dit vignet.

Verder, in grote lijnen, zijn bekende luchtpostvignetten die van november 1898 (Original Great Barrier Pigeongram Service – 1 shilling) en de semiofficiële luchtpostzegels ter gelegenheid van de eerste vluchten van de gebroeders Wright (juni 1909).

De eerste luchtpostzegel die werkelijk geldig was voor frankering werd in 1910 uitgegeven in verband met de luchtvaarttentoonstelling in Nantes. Dit was een zegel van 10c. Het was van hetzelfde ontwerp als het "Bazeler" duifje van 1845. Het duifje was echter op deze zegel vervangen door een eendekker. Er werden ook exemplaren op souvenirkaarten afgestempeld. Deze kregen het dubbele ringstempel **NANTES AVIATION**. Maar er zijn twijfels of deze kaarten echt per vliegtuig zijn verstuurd.

Tweelingzegels

Eigenlijk zijn het geen echte tweelingen. Het oudste voorbeeld in dateert uit 1843. De zogenaamde 'dubbele Genève' bestond uit twee zegels. Eén halve zegel (5 centimes) kon worden gebruikt voor de verzending van stadsbrieven en de hele zegel (10 centimes) diende voor verzending van post binnen het kanton. Verdere voorbeelden van tweelingzegels zijn Kotelnitsj zemstvo's van Rusland (1869-1870), de stadspostzegels (1868) van Drammen (Noorwegen), Italië (1914) en San Marino (1928). Deze laatste twee zijn postpakketzegels. De linkerhelft met de tekst SUL BOLLETTINE wordt op de

postpakketkaart geplakt. De rechterhelft met de tekst SULLA RICEVUTA wordt op het verzendbewijs geplakt. Ook Roemenië gaf van 1947-1973 tweelingzegels uit. Het linkerdeel hield de postbesteller en het rechterdeel werd op het onvoldoende gefrankeerde poststuk geplakt.

Gehalveerde Zegels

De naam zegt het al. Dit zijn doormidden geknipte zegels. Daarmee is ook gelijk de nominale waarde gehalveerd. Overigens is dit met de huidige postzegels niet toegestaan. De zegels van 3 en 6d van de uit 1851 daterende serie van New Brunswick werden toentertijd wel gehalveerd en gecombineerd met andere waarden. Anders was het onmogelijk om de toenmalige tarieven van 1sh 3d en 71/2d te kunnen plakken.

Een ander bekend voorbeeld is de hulputgifte 1918 van Curaçao. Zie de NVPH-catalogus nummers 71 t/m 72a. Daar is duidelijk te zien dat de 2 cent zegels schuin gehalveerd zijn. Dit bij gebrek aan postzegels van 1 cent.

Dat niet alleen halveringen werden toegepast blijkt we uit het feit dat de eerdergenoemde zegels van New Brunswick zelf in vieren werden geknipt. De 1sh van 1851 werd dan vier keer 3d waard (12d = 1sh). De kerkelijke staat knipte postzegels zelfs in zessen en werden per deeltje voor de dan ontstane nominale waarde verkocht. Maar Mexico spande de kroon. De zegels van 8 reales van 1856 en 1961 werden maar liefst op 4 manieren verdeeld. Je kreeg dan de keus uit $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{8}$ zegel.

Postzegelboekjes

De Brit Thomas de la Rue overwoog in 1878 de mogelijkheid om boekjes aan te maken met daarin 4 velletjes van elk 6 belastingzegels van 1 penny. Het concept was heel vindingrijk. De zegels waren in het boekje gebonden met behulp van witte katoenen draadjes door de perforatiegaatjes tussen de bovenste en onderste rij. De nominale plakwaarde werd met $\frac{1}{2}$ penny verhoogd om de aanmaakkosten te compenseren. Het idee werd echter niet in de praktijk gebracht. Luxemburg deed het wel in 1895. Ander landen volgden: VS en Canada in 1900, Nederland in 1902 en Groot-Brittannië in 1904. De meeste landen berekende in het begin een kleine toeslag voor de fabricagekosten. Nederland rekende bij voorbeeld 1 cent extra op de nominale waarde. Maar de consumenten raakten daardoor geïrriteerd en de toeslag betekende ook veel administratieve rompslomp voor de postdienst.

Engeland ontdekte in 1909 dat de fabricagekosten konden worden gedekt door commerciële reclameboodschappen toe te staan op de omslagen. Vanaf 1968 hebben de Britse postzegelboekjes zelfs een geïllustreerde omslag waarvan het thema om de paar maanden wijzigt.

Carrierzegels

Deze zegels werden uitgegeven door plaatselijke bestellers. Deze waren voornamelijk actief in de Verenigde Staten en berekenden kosten voor de afgifte van brieven aan geadresseerden of voor de aflevering op het postkantoor. De Amerikaanse postdienst vervoerden in het begin alleen maar poststukken van het ene naar het andere postkantoor. Het publiek moest dus zijn post persoonlijk op het postkantoor ophalen of brengen. Plaatselijke besteldiensten voerden deze dienst tegen extra kosten uit. De eerste die in dit gat sprong was de in 1842 opgerichte City Despatch Post (New York). Daarna volgden velen anderen. Meestal tegen uitgifte van een eigen zegel. In september 1851 begonnen de Amerikaanse postrijen zelf met een huis-aan-huisdienst. Daarvoor werd wel een extra carrierzegel van 1 cent verkocht om het bestelloon door te rekenen. Het was overigens een zegel zonder waarde aanduiding maar wel met de vermelding CARRIERS en STAMP. De zegel bevatte een portret van Benjamin Franklin. Later, 17 november 1851, werd deze zegel vervangen door een zegel van 1 cent en een afbeelding van de Amerikaanse adelaar. De adelaarszegel kreeg de inscriptie U.S. P.O. DESPATCH / PREPAID ONE CENT.

AUTOPOSTPAKKETTENZEGELS

De Finse postseries gaven zegels uit voor frankering van pakketten die door postautobussen of door particuliere vervoerders werden aangenomen op plaatsten waar geen postkantoor is. De eerste uitgifte was op 1 januari 1949. De serie bevatte 5 waarden met daarop een posthoorn, een serienummer en vermelding van de waarde. Vervolgens de twee woorden AUTOPAKETTI (Fins) en BILPAKET (Zweeds). In 1952 verscheen er een nieuwe serie met daarop een plaatje van een postautobus en het woord BILPAKET werd gewijzigd in BUSSPAKET (Zweed). Nieuwe series volgden in 1963 en 1981.

WELDADIGHEIDSZEGELS

Dit zijn postzegels waar bovenop de normale porto een extra toeslag wordt geheven ten gunste van een (goed) doel. De eerste uitgifte was een enveloppe die Groot-Brittannië in 1890 verkocht voor 1 shilling terwijl er een postzegel op zat van maar 1 penny. De extra 11d werd afgedragen aan het Rowland Hill Liefdadigheidsfonds voor Weduwen en Wezen van Postambtenaren. Gelijktijdig werd een briefkaart van 1 penny voor 6 d verkocht. We kennen allemaal de vele voorbeelden van goede doelen die op deze manier via de toeslag op postzegels baten verkrijgen.

Als langstlopende weldadigheidsseries gelden de jaarlijkse Zwitserse uitgifte *Pro Juventute* (voor de jeugd) die sinds 1913 al loopt. Verder de *Wohlfahrtsmarken* (weldadigheidszegels Duitsland sinds 1922), *Kinderzegels* (Nederland sinds 1924), *Health Stamps* (gezondheidszegels Nieuw-Zeeland sinds 1929) en de Zomerzegels (Nederland sinds 1935).

Uiteraard zijn er nog de liefdadigheidsacties zoals watersnood, stuwdamdoorbraken, aardbevingen, orkaanslachtoffers, jeugdige misdadigers, melk voor kinderen, krijgsgevangenen en nog vele andere doelen. Bijzonder is nog te vermelden dat er zegels zijn uitgegeven met daarop toeslagen voor *Uitkeringen voor werkloze intellectuelen* (Frankrijk 1935-1940) en *Caisse d'Amortissement* (aflossingsfonds ter vermindering van de staatsschuld – Frankrijk 1927-1931). Zelfs slachtoffers van bedorven spijsoolie konden door een Marokkaanse toeslag in 1960 op een extra financiële ondersteuning rekenen.

Chequezegels

Het enige geval waarin een chequezegel officieel als frankeerzegel is gebruikt is in het jaar 1898. Het Brits Centraal-Afrika (sinds 1964 onafhankelijk onder de naam Malawi) had dat jaar een acuut tekort aan postzegels van 1 penny. Uit nood werden de ovale chequezegels gebruikt. Deze waren in reliëf afgedrukt en voorzien van de opdruk INTERNAL POSTAGE. Ze werden niet rechtstreeks aan de klanten verkocht maar rechtstreeks door de loketambtenaren op de te verzenden brieven geplakt. Ongebruikte exemplaren zijn dan ook heel zeldzaam.

Kerstzegels

We kennen die eigenlijk allemaal. Dat zijn zegels die gedurende een bepaalde periode mogen worden gebruikt om post te versturen met een korting op de gebruikelijke tarieven. Maar de eerste kerstzegels onder die naam werden eigenlijk per ongeluk zo genoemd. In december 1898 verlaagden de Canadese postseries het Gemenebesttarief van 3 cent naar 2 cent. Om dat te herdenken ontwierp de Canadese postmeester-generaal, William Mulock, een postzegel. Op de zegel staat een wereldkaart met in het rood de tot het Britse Imperium behorende gebieden. Zo ook de tekst XMAS 1898. De zegel zou worden uitgegeven op 9 november 1898, de verjaardag van de toenmalige Prins van Wales. Koningin Victoria wilde echter expliciet weten welke prins die eer werd vergund. Om de boel te redden antwoordde de hoofdbeampte: 'Wel mevrouw, van de Prince of Peace' (de Vredevorst). Gelijktijdig werd de uitgifte uitgesteld tot 7 december 1898.

De echte eerste frankeerzegels die werden uitgegeven voor de frankering van kerstkaarten zijn die van Oostenrijk (1937). Op die zegels stond een boeket bloemen afgebeeld waarin een merkwaardig spookportret te zien was. Eén van de rozen in de vaas vertoonde namelijk een griezelige gelijkenis met

het hoofd van Adolf Hitler. Noemenswaardig is nog dat Australië in 1961 ook een speciaal kerstluchtpostblad uitgaf. Groot-Brittannië begon daar mee in 1965 en geeft sinds 1966 kerstzegels uit. België startte daar mee in 1967. Nederland gaf in 1987 de eerste kerstzegels van f 0,50 uit in de vorm van een boekje. Het jaar daarop verschenen de zegels als velletje. In 1991 werd de prijs verhoogd naar f 0.55 en in 2000 naar f 0,60 (€ 0,27).

Herdenkingszegels

Zoals de naam het al zegt zijn dit zegels die een bepaalde gebeurtenis, persoon of een historisch jubileum gedenken. In de huidige tijd zijn dit soort postzegels meestal een beperkte periode te koop. Maar in het verleden werden herdenkingszegels vaker gedurende onbepaalde tijd gebruikt. Daarmee was het onderscheid tussen gelegenheidszegels en permanente uitgiften lastig te bepalen. Sowieso is het lastig te bepalen of een zegel wel of niet in de categorie herdenkingszegels valt. Waar de huidige postdiensten wel voor moeten waken is dat er een stortvloed ontstaat van onnodige postzegels die louter en alleen gericht zijn op verkoop aan filatelisten. Al in 1895 leidden deze angst in de Zuid-Afrikaanse Republiek Transvaal al tot de oprichting van het Genootschap voor de Uitbanning van Speculatieve Postzegels (Society for the Suppression of Speculative Stamps – de four-S League). Dat ook de Verenigde Staten van Amerika zich zorgde maakten blijkt uit een resolutie van het UPU Congres in Washington in 1897. Die resolutie luidde 'postzegels die worden uitgegeven voor een speciale gelegenheid die kenmerkend is voor het land van uitgifte, zoals de zogeheten herdenkingszegels, en die slechts beperkte tijd geldig zijn, niet langer geldig dienen te zijn voor het internationale postverkeer'. Deze resolutie werd echter niet uitgevoerd. Maar leidde er wel toe dat de geldigheid van bepaalde herdenkingsuitgiften werd beperkt.

Zegels met doorlopende zegelbeelden

Polen gaf in april 1957 voor het eerst zegels uit waarbij het beeld zich over meerdere zegels doorliep. Twee zegels waren het waarop duellerende schermers naast elkaar werden afgedrukt. Beide zegels hadden dezelfde waarde van 60gr. In het jaar 1960 vervolgde Polen dit met een uitgifte van een serie Olympische zegels in blokken van 4 verschillende zegels die gezamenlijk een volledige piste vormden.

Als eerste Nederlandse poging zou je het blok kinderzegels uit 1965 kunnen benoemen (NVPH 854). De beeltenissen lopen weliswaar niet in elkaar over maar twee beeltenissen zijn wel met een perforatie gescheiden. De eerste waarbij een zegel echt doorloopt is de Natuur en milieustrook (NVPH 1044-1045) van 19 februari 1974.

Concentratiekamp-postzegels

Er is bekend dat er tijdens de Tweede Wereldoorlog dergelijke zegels zijn uitgegeven. Op 10 juli 1943 gaven bewakers van het concentratiekamp Theresiënstadt aan gevangenen in het kamp een groene 'toelatingszegel' zonder waarde vermelding. De gevangenen konden die zegels dan naar familieleden sturen die ze dan weer konden gebruiken om ze op pakketten voor de gevangenen te plakken. Alleen een pakket voorzien van zo'n zegel werd aan de geadresseerde uitgereikt.

Transportzegels in concessie

Sinds 1928 geeft Italië zegels uit die moeten voorkomen dat ondernemende bedrijven en personen het postmonopolie in gevaar brengt. Die bedrijven personen kunnen zich doordat zij zich op puur plaatselijk niveau richten een veel doelmatiger dienstverlening bieden dan de Italiaanse overheidspostdienst. Door die bedrijven van overheidswege vergunning te verlenen, om tegen een kleine vergoeding post te bezorgen, hield Italië dat in de hand. De Italiaanse postdienst verstreekte daarvoor speciale bestelzegels met voorgedrukte waarden. Deze zegels hadden de tekst RECAPITO AUTORIZZATO (geautomatiseerde bestelling). Vanaf 1953 werd deze tekst aangepast in TRASPORTO PACCHI IN CONCESSIONE (geconcessioneerde pakketpost). Wanneer men deze tekst als zoekopdracht meegeeft in EBAY dan komen er diverse voorbeelden naar voren.

Departementale zegels

Een beter woord voor die soort zegels is eigenlijk **dienstzegels**. In eerste instantie was het in veel landen de bedoeling dat overheidsinstanties hun post gratis mochten verzenden. Maar er werd van dat portvrijdom zoveel misbruik gemaakt dat controle noodzakelijk werd. Daarvoor verschenen er dienstzegels. In Amerika kreeg bijvoorbeeld in 1873 elk ministerie zijn eigen postzegels. Zuid-Australië spande de kroon met dienstzegels voor maar liefst 54 verschillende overheidsinstantie.

Nederland kent ook dienstzegels en wel die uit 1913 met de opdruk ARMENWET. Deze frankeerzegels werden toentertijd aan burgerlijke liefdadigheidsinstellingen verstrekt. Sinds 1934 kennen we de speciale zegels voor het *Internationale Hof van Justitie*. België heeft sinds 1929 aparte zegels voor dienstzendingen van de Belgische Spoorwegen. In eerste instantie waren dit spoorwegzegels voorzien van een opgedrukt gevleugeld wiel, later werd dit vervangen door frankeerzegels met daarop een ovale cirkel met daarin een B.

Europazegels

Verschillende landen in Europa geven sinds 1956 postzegels uit rond hetzelfde thema en deels ook met dezelfde afbeelding. In 1956 was het thema *Europa in de steigers*. Het idee van een gemeenschappelijke uitgifte, feitelijk een omnibusserie, ontstond toen 6 leden van de Europese Kolen- en Staalgemeenschap besloten om elk 2 zegels met dezelfde afbeelding uit te geven. Dat waren de landen België, Nederland (NVPH 681 en 682), Luxemburg, Frankrijk, Duitse Bondsrepubliek en Italië. In 1960 nam de CEPT (Conférence Européenne des Postes et des Télécommunications) het thema over. Vanaf 1993 zijn de uitgiften in handen van PostEurop, een onderdeel van de Wereldpostunie.

In de periode 1956-1973 en 1978-1993 deed Nederland elk jaar mee met de uitgifte van Europa-zegels. Sinds 2002 doet Nederland onregelmatig mee. In 2002 verschenen drie Europazegels (NVPH 2062 t/m 2064) in drie postzegelboekjes met de waarden € 0,39, € 0,54 en € 0,75 (NVPH PB 77 t/m 79). De laatste twee waren bedoeld voor kaarten en brieven naar het buitenland.

Ballingschapszegels

Dit zijn uitgaven van regeringen die tijdelijk hun land ontvluchten omdat dit bezet is door vijandelijke strijdkrachten. Als voorbeeld geldt België. Dat land werd in augustus 1914 overvallen en binnen korte tijd bezet door Duitse troepen. De Belgische regering vluchtte op 13 oktober 1914 naar het Franse Le Havre. Dat duurde tot eind 1918. De Belgische regering in ballingschap liet toen bij Waterlow and Sons in Londen postzegels drukken met de beeltenis van koning Albert I. Deze zegels werden gebruikt voor de frankering van de Belgische overheidspost.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden in verschillende landen postzegels gedrukt in opdracht van regeringen in ballingschap. In Engeland werden onder andere zegels aangemaakt voor gebruik in Tsjechoslowakije, Nederland (NVPH 428 t/m 442), Noorwegen en Joegoslavië. Deze zegels werden gebruikt door de militaire eenheden, ambassades en zeevarenden.

Expresse bestelzegels

De eerste officiële postzegel voor spoed- of speciale bestellingen werd op 1 oktober 1885 door de Verenigde Staten uitgegeven. Dit om te voorkomen dat particuliere ondernemingen de overhand kregen. Deze gebruikten al zelf uitgegeven expresse bestelzegels ter aanduiding dat de kosten voor brieven, documenten, pakjes en bagage al waren vooruitbetaald. Deze particuliere diensten bleven echter de Amerikaanse en Canadese postdiensten de baas totdat in 1912 de Amerikaanse postdienst een pakketdienst oprichtte en uiteindelijk beter werd dan de particuliere diensten. Die eerste zegel officiële zegels had een waarde van \$ 0,10. Op de zegel stond een afbeelding van een hollende besteller en de tekst SECURES IMMEDIATE DELIVERY AT A SPECIAL DELIVERY OFFICE (garandeert onmiddellijke bestelling op een speciaal bestelkantoor). Later (4 augustus 1886) werd de tekst gewijzigd en eindigde deze op AT ANY POST OFFICE (op ieder postkantoor).

Ander landen volgden al spoedig: Canada (1898), Nieuw-Zeeland, Italië en Mauritius (1903), China en Spanje (1905) en Mexico (1919). Het beperkte zich niet alleen tot expresse-zegels voor brieven, maar er verschenen ook expresse-zegels speciaal voor pakketten, kranten en drukwerk.

Eerstedagenveloppen

Eigenlijk zijn dit geen speciale postzegels. Maar ik neem ze wel even mee in dit overzicht. Deze FDC (First Day Cover) zijn nieuwe uitgegeven postzegels die op een (speciale) enveloppe zijn afgestempeld op de dag van uitgifte. Misschien leuk ok te vermelden is dat dit schijnt te zijn begonnen op 25 september 1909. Een Amerikaanse boekhandelaar verkocht toen als souvenir enveloppen in verband met de op die datum verschenen Hudson-Fulton-herdenkingszegel. Pas in 1937 verscheen in Amerika het eerste poststempel met de tekst FIRST DAY OF ISSUE (eerste dag van uitgifte). Frankrijk, Duitsland, Italië en Zweden gingen in het begin van de veertiger jaren over tot het gebruik van deze stempels. De eerste Nederlandse FDC verscheen op 2 mei 1950. Deze bevatte de zomerzegels van dat jaar. Vanaf de zomerserie van 1954 (NVPH 641-645) verschijnt er van elke nieuwe uitgifte eerstedagenveloppen. Voor alle landen geldt dat het mode schijnt te zijn om op deze manier enveloppen doelbewust puur alleen voor filatelistische doeleinden af te laten stampelen.

Vervalste postzegels

Deze dienen om de posteries te benadelen, verzamelaars op te lichten en ook voor propagandadoeleinden.

De eerste vervalste postzegel dook op in 1840. Met behulp van een houtsnede werd toe geprobeerd de zwarte 1 penny na te maken. Sir Roland Hill, de Engelse posthervormer, vermeldde dit in zijn dagboek als 'een ellendige handelswijze die behalve de aller domste en onwetenden onmogelijk kan bedriegen'. De vervalsers werden niet gepakt. In 1841 volgde een tweede poging. Een Ierse jongen werd hiervoor veroordeeld. De vervalsing was ontdekt op een brief naar zijn meisje. Hij had een ongebruikt exemplaar ingesloten voor zijn antwoord. Veel van de eerste vervalsingen waren allen bedoeld om de betaling van portokosten te ontduiken.

De opkomst van het verzamelen van postzegels als hobby en niet te vergeten de handel die daarmee ontstond zorgden er al snel voor dat er vanaf 1860 vervalsingen werden vervaardigd. Al in 1862 verscheen er in België het boek *De la falsification der timbres-poste* (over de vervalsing van postzegels). De auteur van het boek was de vooraanstaande Belgische postzegelhandelaar J.B. Moens. Kort daarna volgde in Engeland *Forget Stamps: how to detect them* (vervalste postzegels: hoe ze te herkennen en ook verscheen *Album Weeds* (Album-onkruid). Dat het lonend was en veel voorkomend mag wel blijken uit de lijst van namen die wereldwijd als (eerste) beroepsvervalsers worden gekenmerkt: Spiro (Hamburg), Fouré (Parijs), Panelli (Italië), Benjamin, Sarpy en Jeffryes (de 'Londense' bende), François Fournier (Genève), Georg Zechmeyer (Neurenberg), Erasmus Oneglia (Italië), Samuel Allen Taylor (Boston), Jean de Sperati (Aix-les-Bains) en Raoul de Thuin (Mexico).

Gezien de vele vervalsers lopen nog steeds argeloze verzamelaars in de val en betalen vaak grote bedragen voor waardeloze rommel. Daarom is het altijd raadzaam om zeldzame zegels door een erkende keurmeester te laten keuren.

Ook staatspostdiensten maakten gebruik van vervalsingen. Enerzijds om te controleren of graveurs de bestaande zegels gemakkelijk konden namaken. Dit als test of de veiligheidsvoorzieningen voldeden. Maar ook als platen en clichés van een oorspronkelijke uitgave waren vernietigd was het noodzakelijk om ze na te laten maken. Officieel is het dan immers niet meer een origineel maar een vervalsing.

Guerillazegels

In september/oktober 1895 bracht de 'Zwarte Vlag Republiek' op Taiwan als eerste eigen postzegels uit. De 'Zwarte Vlag Republiek' was een Chinese ondergrondse beweging die het niet eens was met de overdracht van het eiland aan Japan. Zowel de republiek als de postzegels werden snel en rigoureuus door de Japanners uitgeroeid.

Latere bekende uitgaven van Guerrillazegels zijn die van de Aguinaldo-partizanen (Filipijnen 1898) en de Commandobrieven tijdens de Boerenoorlog (Zuid-Afrika 1899-1902).

Postzegels met aanhangsel

Dat postzegels ook commerciële waarde hebben ontdekte Duitsland als eerste. Op 1 november 1910 verscheen de eerste Duitse postzegels met een reclameaanslag. Beieren volgde een jaar later. Ander landen die dit toestonden zijn Groot-Brittannië (1924), Ierland (1931) en de Verenigde Staten (1962). Al deze aanslages waren met een perforatie gescheiden van de frankewaarde. In de jaren 1924-1925 gaf Italië een serie permanente zegels uit waarbij het reclameaanslag één geheel vormde met de postzegel.

Dat er niet alleen commercieel gebruik werd gemaakt van aanslages blijkt wel uit de door Nederland uitgegeven zegel in 1977 (Delftse bijbel NVPH 1131) en de zegel uit 1980 (Filatelie NVPH 1201). Commerciële boodschappen op aanslages bij Nederlandse zegels zijn overigens niet toegestaan.

België gebruikte ook afscheurbare aanslages om aan te geven dat een brief niet op zondag mocht worden bezorgd. Alleen als de verzender wist dat de geadresseerde geen bezwaar had tegen verstoring van de zondagsrust scheurde deze het tweetalige strookje af met de tekst NE PAS LIVRER LE DIMANCHE NIET BESTELLEN OP ZONDAG. Deze zegels werden ook wel 'zondagszegels' genoemd.

Levensverzekeringzegels

Deze vallen eigenlijk onder de categorie dienstzegels. De oudst bekende zegels zijn die uit 1891 die Nieuw-Zeeland gebruikte om post te versturen door de Regerings-Levensverzekeringssociëteit.

Loterijzegel

Noorwegen bracht op 1 juni 1964 een ongefrankeerde zegels uit die eigenlijk een 'port betaald' etiket was. Het etiket (zegel) bestond uit twee helften. De linkerhelft bevatte een volgnummer en de woorden PORTO BETALT en het advies om de zegel (het lot) te bewaren (OPPBEVAR DETTE LODD). Op de rechterhelft staat het VN-embleem met daarboven LYKKEBREVET (geluk brief) en het jaartal. Daaronder staat DET NORSKE FLYKTLINGERÅD / OSLO (Het Noorse Vluchtelingencomité Oslo). Van de 2,50 kroon die de zegel kostte ging 2 kroon naar het comité. Er werd 2 miljoen zegels uitgegeven.

Interneringszegels

De interneringszegels zijn eigenlijk toelatingzegels, want zij hebben tot doel dat een brief, of een ander poststuk, door de postkantoren kan worden vervoerd zonder dat ervoor betaald is. In Nederland werden in 1916 twee postzegels gedrukt zonder waarde aanduiding, die tijdens de Eerste Wereldoorlog aan geïnterneerden uit de oorlogvoerende landen uitgedeeld. In de Nederlandse kampen verbleven vooral Belgen. In de Eerste Wereldoorlog verbleven veel gevluchte Belgische militairen in het neutrale Nederland. Deze vluchtelingen werden in Nederland in interneringskampen ondergebracht.

Elke geïnterneerde die tijdens de Eerste Wereldoorlog in Nederland verbleef kreeg toestemming om twee brieven of briefkaarten per maand te verzenden. Ter controle werden plakzegels vervaardigd, waarna de eerste interneringszegel tegen 1 cent per twee stuks verkrijgbaar werd gesteld. Deze postzegels konden gebruikt worden in de maand februari 1916 voor portovrije verzending van brieven en kaarten.

De interneringszegels werden normaal afgestempeld en kregen daarnaast een stempel met de tekst "Portvrij / Franc de port / Militaires etrangers internes dans les Pays-Bas". De brieven en kaarten werden echter door de Duitse censuur meestal als ontoelaatbaar teruggezonden, omdat er onder de vrij grote portvrijdomzegels mogelijk militaire geheimen konden zijn geschreven. De brieven kwamen meestal niet bij de familie van de vluchteling terecht, omdat de Duitse censuur aan de verzending geen medewerking verleende. De reeds uitgegeven groene interneringszegels werden daarom binnen een week weer ingetrokken, terwijl de reeds gedrukte bruine postzegel, die bestemd was voor de maand maart 1916, niet in gebruik werd genomen.

Brandkastzegels

Dit is een soort postzegel, die tussen 1 februari 1921 en 1 september 1923 in Nederland en in Nederlands-Indië is gebruikt bij zeepost.

De brandkastzegel hield verband met het gevaar destijds van zeemijnen, een overblijfsel van de Eerste Wereldoorlog. Bij een scheepsramp ging natuurlijk ook de post verloren. Uitvinder Cor van Blaaderen kwam toen met een drijvende brandkast, die boven water kwam als een mailboot zank en een radiosignaal uitzond. De post werd dan gespaard. Om zeepost te verzenden in die brandkast moest men een aanvullende betaling doen: de brandkastzegel.

De brandkastzegels werden uitgegeven door de N.V. Mij tot Exploitatie van Van Blaaderens Drijvende Brandkasten en niet door de toenmalige PTT; het zijn dan ook geen officiële postzegels. De meeste zegels zijn gebruikt voor zeepostverkeer tussen Nederland en Nederlands-Indië. Er zijn ook brandkastzegels gedrukt voor zeepost naar Suriname en naar Curaçao maar deze zijn nooit als zodanig gebruikt. Deze zijn in 1927 wel als frankeerzegels gebruikt (NVPH Suriname nummers 130 t/m 136 en NVPH Curaçao nummers 82 t/m 88).

Op het UPU-congres (Postal Union Congress) in Madrid van 1920 werd een speciaal tarief voor deze brandkastzegels vastgesteld. Op het UPU-congres van 1924 (Stockholm) werd het brandkasttarief weer afgeschaft.

Naast Nederland kende ook Zweden een soortgelijke service. Dit werd aangeboden op de veerboten van Grisslehamn ten noorden van Stockholm en Ekerö op de Åland Eilanden. Er werd hiervoor echter geen speciale postzegel voor uitgegeven.

Veldpostzegels

Deze worden ook wel **Militaire Portvrijdom** zegels genoemd. Deze zegels zijn bedoeld om militairen in actieve dienst portvrij poststukken te laten verzenden. De eerste echte veldpostzegels zijn op 1 juli 1879 uitgegeven in de toenmalige Turkse provincies Bosnië en Herzegovina nadat die in 1878 waren bezet door Oostenrijkse troepen. Als eerder, tijdens de oorlog tussen Brazilië en Paraguay (1865-1870) mochten Braziliaanse militairen hun post portvrij verzenden. Zij kregen daarvoor zegels uitgereikt met de tekst EXERCITO EN OPERACOES CONTRA O PARAGUAY (leger in operaties tegen Paraguay). Ook tijdens de Spaanse expeditie in Marokko (1893-1894) werden 'particuliere' etiketten verstrekt om de Spaanse militairen gratis post te laten versturen. Deze hadden de tekst FRANQUICIA POSTAL ESPAÑA CORREOS EJERCITO EXPEDICIONARIO MELILLA 1893 (portvrij/Spaanse post/Expeditionaire macht Melilla/1893). Ondanks dat deze etiketten niet officieel waren werden ze met toestemming van de Spaanse regering toegestaan. Zowel voor de verzenders als ontvangers waren ze zeer aantrekkelijk vanwege de vaderlandse motieven. Voor elk regiment waren er aparte series, zo ook voor de oorlogsvloot.

Tijdens de Spaans-Amerikaanse oorlog werd er in 1898 een uit 3 vignetten bestaande serie uitgegeven. Deze door de betaalmeester van het Amerikaanse vrijwilligersleger, majoor Brewster Cox Kenyon, uitgegeven serie was onofficieel. Het zegelbeeld bevatte wel de Amerikaanse adelaar net schild en de

tekst ARMY FRANK/OFFICIAL BUSINESS ONLY (Leger portvrij/alleen officiële stukken). Andere semiofficiële zegels zijn uitgegeven door het Zwitserse leger en door verschillende Britse regimenten. Dat laatste met name in Noord-Ierland gedurende de jaren 1970. Andere landen die portvrije zegels uitgaven zijn Denemarken, Frankrijk, Finland, Duitsland, Japan en Vietnam. Al met al een leuk verzamelobject.

Zweden pakte het anders aan en verstrekte portvrije enveloppen voor dienstplichtige militairen. Op de achterkant was er een voorgedrukt, gegomd vignet naar het model van de koersende postzegels met het rijkswapen. Deze vignetten hadden geen waarde aanduiding maar wel de tekst FÄLTPOST (veldpost) en onderaan het woord SVARSMARKE (Antwoordzegel). De ontvanger knipte dit vignet dam uit en plakte het op de antwoordenveloppe voor portvrije verzending.

De Duitse soldaten kregen tijdens de Tweede Wereldoorlog aan het front zegels zonder waarde aanduiding. Dit om pakjes portvrij naar huis te verzenden. Voor het Afrikakorps werd een zegel uitgegeven met daarop de dadelpalm met hakenkruis. Duitse troepen aan andere fronten kregen vanaf 20 april 1942 blauwe zegels zonder waarde aanduiding met daarop de tekst LUFTFELDPOST. Dit om brieven te verzenden per vliegtuig. Ook ontvingen de soldaten zogenaamde toelatingszegels. Dit om pakjes te verzenden tot 2 kg.

De Amerikaanse posterijen gaven in 1968 een postzegel uit van \$ 1. Deze bevatte de tekst AIRLIFT FOR OUR SERVICEMEN (Luchtvracht voor onze militairen). Deze zegels dienden voor verzending van post tegen een gereduceerd tarief van pakketten door leden van het leger en marine die in Alaska, op Hawaï en Porto Rica zijn gestationeerd.

Miniatuurvelletjes

Dit zijn velletjes met een enkele zegel, een paar van twee of een blok of strip van meerdere zegels met een extra brede rand. Die velletjes worden verkocht voor een speciale gelegenheid. Soms ook als souvenirvelletje waarvoor vaak een extra toeslag wordt berekend. Als de rand is voorzien van een toepasselijke tekst of extra afbeelding wordt het ook wel een "blok" genoemd. Een "gewoon" miniatuurvelletje bestaat meestal uit meerdere samenhangende zegels en heeft meestal een onbedrukte rand.

In 1894 zijn er in Ethiopië als frankeerzegels gedrukt in blokken van vier. Dit dan gezien worden als een voorloper van de miniatuurvelletjes. Maar eigenlijk waren het particuliere zegels omdat ze door de minister van het Postwezen voor eigen rekening zijn uitgegeven. Ook in Afghanistan zijn er zegels uitgegeven in strips van twee of in blokjes van vier, met perforatie aan één of twee kanten. In datzelfde jaar, nog steeds in 1894, gaf de Indiase staat Barwani ook zegels uit in velletjes van vier. Deze waren aan de buitenzijden ongetand en werden tot boekjes aan elkaar geniet.

Het eerste echte miniatuurvelletje verscheen in 1923 in Luxemburg. Op 3 januari van dat jaar verscheen er een speciale uitgifte van de permanente frankeerzegel van 10 frank. Dit was een donkergroene zegel in een velletje van 79 x 59 mm. De zegel werd uitgegeven naar aanleiding van de geboorte van Prinses Elisaabeth. Twee maanden later verscheen de gewone frankeerzegel in normale vellen. Maar daar was de kleur van de zegel zwart en bevatte een andere tanding. Vanaf dat moment was het hek van de dam. Achter elkaar verschenen er nieuwe uitgiften, die postaal volledig overbodig waren en er ogenschijnlijk puur op gericht was op de verzamelaarsmarkt. Het werd zelfs zo buitensporig dat de Stanley Gibbons in 1937 aankondigde de blokken niet meer in de catalogus op te nemen. Vaak was ook de oplage zeer gering, de toeslag hoog en de verkoop aan zoveel beperkingen onderhevig dat een uitgifte als ongewenst werd beschouwd. Wel verscheen er in 1937 een officieel blok ter gelegenheid van de postzegeltonoonstelling in Dudelange. Een voorbeeld van een ongewenste uitgifte is de beide watersnoodblokken die op 12 oktober 1948 verschenen en door de Saar werden uitgegeven. Bij aankoop van 4 series zegels van 120 frank per serie had men dan recht op

elk één van beide blokken, waarvoor dan ook nog 10 frank per blok extra moest worden betaald. Wanneer deze zegels overigens op een brief zijn geplakt en gebruikt zijn voor frankering zijn ze inmiddels een vermogen waard. Een verzamelaar plakt immers niet snel een verzamelaarsobject en zeker niet een ongebruikelijke waarde.

België gaf in 1924 ter gelegenheid van de postzegeltentoonstelling in Brussel een blokje, formaat 133 x 142mm, van vier zegels uit. Dit waren roodbruine zegels van 5 frank. Deze waren in plaats van de gewone donkerpaarse frankeerzegels.

Frankrijk volgde in 1925 met een blokje met het formaat 140 x 220mm ter gelegenheid van de postzegeltentoonstelling in Parijs.

Uiteindelijk nam de uitgifte van blokken zo toe en zo populair, dat de conservatieve Stanley Gibbons overstag ging en besloot om vanaf 1967 de blokken in de catalogus te vermelden.

Rouwzegels

Ik heb het nu niet over zegels die worden uitgegeven en op poststukken worden geplakt waarmee overlijdensberichten worden verstuurd. Dat is een andere categorie dan dat ik nu beschrijf. Ik heb het over rouwzegels die zijn uitgegeven als teken van nationale rouw. Ze worden als regel zwart gedrukt of voorzien van een zware zwarte rand. Latere uitgaven waren iets minder somber. Bij de dood van koning Albert I (België 1934) verscheen er een zegel van 75 c. Dit was de bestaande zwarte zegel voorzien van een zwarte rouwrand. Ook Belgisch Congo en Ruandi-Urundi volgden en gaven speciale rouwzegels uit. Na het overlijden van koningin Astrid verscheen er een rouwserie. Deze serie had een toeslag die ten gunste kwam voor de tbc-bestrijding. Na de dood van koningin Elisabeth in 1965 verscheen er een rouwzegel.

Duitsland gaf op 4 september 1934 een serie van zes rouwzegels uit vanwege het overlijden van Von Hindenburg. In 1937 verschenen er in Tsjecho-Slowakije twee rouwzegels in verband met het overlijden van President Masaryk. Toe in Joegoslavië koning Alexander I overleed verscheen er een rouwserie van 14 waarden.

In Amerika werd veertien maanden na het overlijden (vermoord) van Abraham Lincoln een zwarte postzegel van 15 cent uitgegeven. Deze zegel bleef tot 1869 als normale frankeerzegel in roulatie. Weliswaar werden afbeelding en kleur gekozen vanwege het overlijden van Lincoln (14 april 1865) maar officieel is het geen rouwzegel al wordt de zegel vaak wel als zodanig als eerste uitgegeven rouwzegel benoemd.

De eerste officiële te benoemen rouwzegel werd in 1888 uitgegeven door de Courier Stadtbrief Beförderung. Dat was een Duitse particuliere postdienst. De zwarte zegels toonden het portret van de in dat jaar overleden keizer Wilhelm I. De Duitse rijks post vond het geen reden om een rouwzegel voor uit te geven. Ook niet toen zijn zoon Frederik III drie maanden na zijn troonsbestijging overleed. Zoals hierboven gebeurde dat pas in 1934 na het overlijden van Von Hindenburg.

In 1923 verscheen in de Verenigde Staten de eerste van staatswege uitgegeven rouwzegel. Dit was een 2 cent postzegel ter nagedachtenis van de op 2 augustus overleden president Warren G. Harding. Na de dood van ex-president Woodrow Wilson verscheen er in 1925 een zwarte frankeerzegel van 17 cent met daarop zijn portret. Deze zegel bleef tot 1938 in roulatie als onderdeel van een permanente serie.

De tweede officiële rouwzegel verscheen in 1924 in de USSR. Deze werd enkele dagen na het overlijden van Lenin (21 januari 1924) uitgegeven. De zegels, serie van vier, toonden zijn portret in een rode lijst met een brede zwarte rand eromheen. Tot 1928 werden de zegels ieder jaar herdrukt en opnieuw uitgegeven.

De eerste rouwzegel ter herdenking van een buitenlandse overledene verscheen in 1945. Dit ter herinnering aan president Franklin D. Roosevelt. Deze zegels verschenen in Griekenland, Hongarije, Haïti, Honduras, Nicaragua. Ook van landen zoals El Salvador, Guatemala en Brazilië is bekend dat zij rouwzegels hebben uitgegeven.

De zeldzaamste reglementair uitgegeven rouwzegel is de 10 rupee van de in augustus 1948 door India uitgegeven serie wegens het overlijden van Mahatma Gandhi. Daar zijn slechts honderd stuks van gedrukt.

Krantenzegels ter vooruitbetaling van porto

Oostenrijk gaf op 1 januari 1851 voor het eerst zogenaamde krantenzegels uit. Dit om portokosten voor het verzenden van kranten en tijdschriften vooruit te betalen. De zegels hadden geen waarde cijfer. De waarde werd aangeduid door de kleur. Voor de verzending van één krant was de porto 0,6 kreuzer en de zegel blauw. Voor 10 nummer van de zegel geel en die kostte 6 Kreuzer. De roze zegel, 30 kreuzer, werd gebruikt voor 50 nummers. Toen de post erachter kwam dat de blauwe zegel langs chemische weg gemakkelijk in een gele kon worden veranderd werd de gele zegel gedegradeerd tot 0,6 kreuzer en verscheen er een vermiljoenrode zegel die de waarde vertegenwoordigde van 6 kreuzer. Dit is nu de duurste krantenzegel ter wereld omdat de zegel maar heel kort werd gebruikt. Omdat er ook krantenbelastingzegels waren die de tekst Kais. Kön /Zeitungs-/Stämpel en een waardemelding bevatte stond er op de Mercurius krantenzegel allen de tekst K.K./Post/Zeitung-/Stämpel.

De Oostenrijkse krantenzegels zijn altijd ongetand gebleven en tot 1921 gebruikt. Pas vanaf 1916 werd er op de zegel geen landsnaam vermeld. Op enkele uitgifte na (1858-1863) stond er op de krantenzegels de Mercuriuskop met gevleugelde helm afgedrukt.

De eerste Nederlandse krantenzegel was de serie 'Rijkswapen' van 1869. Deze werd in 1876 gevolgd door het 'cijfertype'.

België gaf van 1928-1931 postpakketzegels uit met de opdruk JOURNAUX / DAGBLADEN.

Ook de Verenigde Staten gaf sinds 1865 krantenzegels uit en die waren met een formaat van 51 x 95 mm -tot 1911- de grootste postzegel ter wereld. De zegel met de hoogste nominale waarde – tot 1912- was de krantenzegel van Minnehaha. De waarde daarvan was \$ 100. De eerste krantenzegel in het Britse Gemenebest werd in 1873 uitgegeven door Nieuw-Zeeland.

Bezettingszegels

Bezettingsegels werden voor het eerst uitgegeven door het Duitse Centrale Bestuur voor het Postwezen in het hertogdom Holstein. Dit op 1 maart 1864 na de bezetting van dit gebied op 23 december 1863 door de Pruisische troepen. Na de conventie van Gastein van 15 september 1865 werd het beheer over Holstein overgedragen aan Oostenrijk Die gaf daarna postzegels voor dit gebied uit.

In het aangrenzende noordelijke hertogdom Sleeswijk verschenen gezamenlijke Pruisisch-Oostenrijkse uitgifte in 1864-1865 en alleen Pruisische zegels van 1 november 1865 tot 1 januari 1867. Onenigheid over het bestuur over de vroegere Deense hertogdommen leidde in 1866 tot de Zevenweekse Oorlog tussen Pruisen en Oostenrijk wat als gevolg had dat op 12 januari 1867 Sleeswijk-Holstein als Pruisische provincie werd ingelijfd. Op 1 januari 1868 werden de beide hertogdommen opgenomen in de Noord-Duitse Postunie en gebruikten ze vanaf dat moment de door de Postunie uitgegeven postzegels.

Later volgden de inlijving van Elzas-Lotharingen en andere door de Duitse bezette delen van Frankrijk tijdens de Frans-Duitse oorlog van 1870-1871. Dit waren uitgiften met Franse tekst en in Franse valuta om de nationalistische gevoelens van de Fransen niet te kwetsen.

Dienstzegels

Dienstzegels voor gebruik op ambtelijke correspondentie. Daarvan is bekend dat die in 1840 voor het eerst werden gedrukt. Het waren de Engelse Penny Black zegels met in de hoeken de letters VR (Victoria Regina). Dat stond er dan in plaats van sterren. De zegels, gedrukt in april-mei 1840 werden echter nooit in gebruik genomen. Van de 3323 gedistribueerde vellen werden er op 25 januari 1843 weer 3302 vernietigd. Van de resterende 21 vellen werden er 13 versneden en met een begeleidende kennisgeving aan de postdirecteuren gezonden. Enkele exemplaren zijn van de kennisgeving verwijderd en op brieven geplakt. In maart 1904 is Engeland overgestapt op plakzegels met de tekst "Official Paid", dienstveloppen, machinestempels en frankeermachinstroken.

Spanje was het eerste land dat speciale dienstzegels uitgaf. Dat was in juli 1854. De zegels waren zwart op papier van verschillende kleuren en vertoonde afbeeldingen van het Spaanse wapen met erboven CORREOS/1854. In plaats van de waarde werd het gewicht vermeld (van een ½ ons tot 1 pond). Zo ook de per zegel toegelaten hoeveelheid correspondentie. Er kwam een tweede serie in januari 1855. Die bevatte een in een ovaal gevat wapen. Beide series werden herhaaldelijk vervalst om de staat op te lichten. Daarvan zijn gebruikte exemplaren van aangetroffen.

Ander landen die al vroeg dienstzegels uitgaven zijn India (1866), Zuid-Australië (1868), het Noord Duitse Postdistrict (1870), Denemarken (1871), IJsland, Haiderabad en de VS (1873) en Brits-Guyana, Italië en Luxemburg (1875).

Teksten als OFFICIAL of SERVICE zijn de meest voorkomende op dienstzegels. Maar ook de in de landstaal geschreven opdrukken. Een klein overzicht van de meest voorkomende is SARKARI (Indische staten), OFFENTLIG SAK (Noorwegen), TJENESTE (Denemarken), REMSI (Turkije) en TJÄNSTE (Zweden). Wat we ook tegenkomen zijn opdrukken als O.S. (Australië) O.H.M.S. of O.H.M.G. (Canada). (On His/Her Majesty's Service/Government). Egypte gebruikt O.H.E.M.S. (1922) (On His Exalted Majesty's Service of O.H.H.S, voordat de kedive de titel koning aannam (1907-1922) On His Highness's Service.

Nederland kende de serie ARMENWET. Deze opdruk verwijst naar de artikelen 12 en 57 van de desbetreffende wet en betrof de frankering van correspondentie van burgerlijke instellingen van weldadigheid.

We kennen ook nog dienstzegels voor het tellen van het aantal officiële poststukken. Die zijn ooit door twee landen uitgegeven. In het jaar 1903 gaf het Duitse Rijk een serie uit voor Pruisen en in 1905 een voor Baden. Deze zegels hadden de tekst FREI DURCH ABLÖSUNG Portvrij door afkoop. Elke serie was 12 maanden in omloop. Aan de hand hiervan bepaalde men het vaste bedrag dat de Rijkspost jaarlijks zou ontvangen voor het vervoer van dienstcorrespondentie.

Het tweede land was Thailand en werd in 1963-1964 toegepast. Overheidscorrespondentie moest toen verplicht gefrankeerd zijn met zegels die de Thaise inscriptie STATISTISCH REGERINGSONDERZOEK BEVATTE. Ook hiermee werd vastgesteld hoeveel brieven er per departement werden verstuurd.

Postpakketzegels

Aan België de eer om de eerste postpakketzegels uit te geven. Onder auspiciën van de staat werden die op 1 mei 1879 voor het eerst uitgegeven. De zegels dragen de tekst CHEMINS DE FER (Spoorwegen) en in de verzamelaarswereld worden ze vaak 'Spoorwegzegels' genoemd. Omdat ze op de lijnen van de Belgische staatsspoorwegen werden gebruikt zijn het geen particuliere uitgaven maar ambtelijke. Afgestempeld zijn ze zowel met post- als met spoorwegstempels te vinden. Dat vanwege het gebruik als pakketpost. De Belgische posterijen exploiteerden ook een eigen pakketpostdienst en gaven daarvoor in 1928 speciale 'Postcollo'-zegels uit. Frankrijk gaf soortgelijke zegels uit in 1892. Deze werden uitgegeven door de Franse Spoorwegen (SNCF – Société Nationale des Chemins de Fer).

Gedurende 1923-1924 gaf Nederland twee zogenaamde postpakket-verrekenzegels uit die uitsluitend dienden voor interne verrekening tussen posterijen en de postpakketdienst.

Van 1 augustus 1883 tot maart 1904 werden er in Groot-Brittannië postpakketzegels uitgegeven met de opdruk GOV^t PARCELS. Dit vanwege de hoge tarieven die de spoorwegmaatschappijen voor het vervoer van postpakketten in rekening brachten.

Italië begon in 1884 met de uitgifte van postpakketzegels. Vanaf 1916 verschenen die in de vorm van tweelingzegels.

De Verenigde Staten gingen pas in 1912 over tot invoering van een staatspakketpostdienst. De toen uitgegeven plaatjeszegels (van 1 cent tot \$ 1) werden na enkele maanden opgemaakt en verkocht als gewone postzegels. Maar in 1912 kwam er wel een serie postzegels uit die gebruikt werden voor de frankering van postpakket.

Postpakketzegels zijn herkenbaar aan speciale teksten.

Frankrijk en België: COLIS POSTAUX.

België: POSTCOLLO

Bulgarije: KOLETNI PRAKTI

Duitsland: ZULASSUNGSMARKE

Italië: POSTALI

Portugal: ENCOMENDAS POSTAIS

Latijn Amerika: ENCOMIENDAS

Mexico: BUITOS POSTALES

Roemenië: TAXA DE FACTAGIU

Peru: PORTO DE CONDUCCION

Uruguay: ENCOMIENDAS DE GANJA

Die laatste betrof ook zegels die gebruikt werden voor de verzending van pakken graan.

Persoonlijk bestelzegels

Op 1 maart 1937 gaf Tsjechoslowakije blauwe driehoekzegels uit van 50 haleru met in elke hoek een letter V. Dat betekende dat er een aanvullend bestelloon was betaald om het poststuk persoonlijk aan de geadresseerde af te geven. Soortgelijke zegels werden in 1940 uitgegeven door het Duitse protectoraat Bohemen-Moravië en door Slowakije. In 1946 kwam Tsjechoslowakije met een persoonlijke bestelzegel van 2 koruny maar die is niet lang in omloop geweest.

Buizenpost postzegels

In 1913 startte Italië met de mogelijkheid om brieven en kaarten in de steden Rome, Milaan, Napels, Turijn en Genua per buizenpost te vervoeren. Hiervoor werden speciaal daarvoor bedoelde postzegels uitgegeven. Al in 1865 bestond die manier van vervoeren al in Berlijn tussen het telegraafkantoor en het beursgebouw. Maar daar kon niet iedereen gebruik van maken. Een jaar later, in 1866, werd in Parijs buizenpostverkeer ingevoerd onder de naam *réseau pneumatique*. Hiervoor werden speciaal voorgedrukte enveloppen en kaarten uitgegeven. In Oostenrijk werd in 1873 buizenpost ingevoerd met aparte briefkaarten. Deze droegen het opschrift **CORRESPONDENZKARTE zur pneumatischen Expressbeförderung**.

Maar de eer is aan Engeland. Daar begon men met proefnemingen in 1826. Daarvoor werd een omvangrijk stelsel van ovens, pompen en kleppen ontwikkeld om blikken bussen door middel van vacuüm en perslucht door ondergrondse buizen te transporteren. Dat men daar een tijd mee bezig zijn geweest om dat te vervolmaken blijkt wel uit het feit dat pas in 1859 de Pneumatic Despatch Company werd opgericht voor het per buis vervoeren van brieven en pakjes. In 1861 werd er een buizennet

aangelegd tussen het Londense Euston Station en het districtspostkantoor in Eversholt Street. De tunnelbuis had een doorsnee van 3 meter en op 20 februari 1863 reden een eerste wagentjes met postzakken erdoorheen. Daarna volgde nog een uitbreiding tot Holborn en het hoofdpstkantoor naar St.-Paul. Maar in 1873 besloot men dat buizenpost niet voldeed aan de verwachtingen en werd het alweer afgeschaft.

Ook van het toenmalige Oost-Berlijn is bekend dat die nog lang met buizenpost heeft gewerkt. Sinds 1970 zijn er in Darmstadt proeven met buizenpost maar het is niet bekend of dit tot succes heeft geleid.

Poolzegels

De Duitse kapitein Wilhelm Bade is de eerste en enige die een poolzegel heeft uitgegeven. Dit in 1897 voor een plaatselijke postdienst in Spitsbergen. Op de zegels van 10 ore stond een walvis op een ijsschots.

Zegels voor de poolstreken

Officiële postzegeluitgiften voor gebruik in de poolstreken waren 1d zegels van Nieuw-Zeeland ten behoeve van de Zuidpoolexpedities van Sir Ernest Shackleton in 1908. Deze in 1908 uitgegeven zegels waren voorzien van de opdruk KING EDWARD VII LAND. Drie jaar later verschenen Nieuw-Zeelandse zegels van ½ en 1d. Deze bevatte de opdruk VICTORIALAND. Deze uitgifte was ten behoeve van de Zuidpoolexpeditie van Kapitein Robert Scott.

Zegels voor de poolstreken (2)

In 1922 gaf de Britse PTT toestemming om zegels te overdrukken met handstempels ENDERBY LAND en TRISTAN DA CUNHA. Dit ter gelegenheid van de expeditie van Shackleton en Rowett naar het Zuidpoolgebied. Door het vroegtijdig overlijden van Shackleton werd de expeditie afgeblazen. Er zijn echter wel een paar zegels bekend met de opdruk TRISTAN DA CUNHA. Deze zijn in mei 1922 vanaf dat eiland verzonden.

Ook zijn er Noorse postzegels bekend met de opdruk BOUVET ØYA. Die werden in 1934 gebruikt tijdens een bezoek van HMS Milford aan Bouvet Eiland. Dit is een Noorse bezitting in Antarctica.

Sinds 1944 zijn er verschillende postzegels uitgegeven ten behoeve van wetenschappelijke expedities. Dit in opdracht van onder andere de Falkland Eilanden, Zuid-Georgië, de Zuidelijke Orkaden en de Shetland Eilanden. Ook zijn er andere Zuidpoolgebieden met eigen postzegels zoals het Australische Antarctische Territorium (1957), Ross Dependency (1957) en het Britse Antarctische Territorium (1963).

De Falkland Islands Dependencies voorzag in 1955 postzegels van een opdruk TRANS-ATLANTIC EXPEDITION 1955-1958. Dit vanwege de expeditie van Hillary-Fuchs tijdens het internationale Geofysische jaar.

Politieke propaganda

De eerste zegels die werden uitgegeven voor politieke propaganda zijn die van Venezuela (1896). Het betrof een serie van 5 zegels ter gelegenheid van de 80ste sterfdag van generaal Franco de Miranda. Daarop stond een kaart van de benedenloop van de Orinoco waarmee Venezuela haar aanspraak claimde op het tot Brits-Guyana behorende gebied ten westen van de Essequibo. Postzegels met kaarten van het betwiste gebied werden nog heel lang daarna uitgegeven. Zo ook een grote serie van Guyana met de opdruk ESSQUIBO IS OURS.

Ook Bolivia en Paraguay gaven postzegels uit met landkaarten. Dit als wapen in de strijd tijdens het Gran Chaco-conflict. Guatemala gaf in 1959 een luchtpostzegel uit met de opdruk BELICE / ES / NUESTRO, hetgeen betekent Belize is van ons. Verdere postzegels met landkaarten waaruit territoriale

aanspraken blijken zijn uitgegeven door Bulgarije (1921), Argentinië (1947-1979), Ecuador (1961), Chili (1947-1958), Taiwan (1971), Jordanië (1964) en Egypte (1949-1967).

Duitsland gaf in 1900 de blauwe 2 mark uit. Hierop was de vereniging van Noord- en Zuid-Duitsland afgebeeld en de zegel was voorzien van de tekst SEID EINIG, EINIG, EINIG! (Weest eensgezind, eensgezind, eensgezind!). Ook gedurende de nazitijd werden zegels op grote schaal voor propagandistische doelstellingen uitgegeven. Bij voorbeeld de 2 propagandazegels met betrekking tot de volksstemming in het Saargebied. Zo ook het Hitlerblok van 1937 met de tekst WER EIN VOLK RETTEN WILL / KAN NUR HEROISCH DENKEN (Wie een volk wil redden kan slechts heldhaftig denken). Ook de zegels voor de volksstemming in Oostenrijk (1938) bevatte een propagandistische tekst EIN VOLK, EIN REICH, EIN FÜHRER (Een volk, een rijk, een Führer). Een volgend voorbeeld is de annexatiezegel van Danzig (1939) met de tekst DANZIG IST DEUTSCH (Danzig is Duits). En wat te denken van de herdenkingszegel van Hitlers Putsch in München: UND IHR HABT DOCH GESIEGT (En jullie hebben toch overwonnen).

De toenmalige Sovjetunie gaf propagandazegels uit met meer politieke doelstellingen. In 1929 kwam de eerste uitgifte van de propagandaserie voor de industrialisering. Daarop de teksten "LATEN WIJ HET AANTAL TRACTOREN OPVOEREN" en "MEER METAAL/MEER MACHINES!". In 1935 kwam de propagandaserie tegen de oorlog. In 1936 de 'Brave Hendrikken'-serie van de jonge pioniers. Verder de ontelbare series betreffende de vijfjarenplannen.

Sinds de jaren 1950 hebben alle communistisch gezinde landen op grote schaal de postzegel gebruikt voor propagandistische doeleinden. Noord-Korea spant de kroon met de uitgifte waarop president Nixon belachelijk wordt gemaakt. Zo ook de propaganda-uitgiften tegen het Amerikaanse imperialisme in Vietnam, Afrika en Latijns-Amerika (1971). Ook Noord-Vietnam gaf in 1965 een herdenkingszegel uit ter gelegenheid van de zelfopoffering van de Quaker Norman Morrison wegens het neerhalen van 1000 vijandelijke vliegtuigen in 1966. Ook het tot zinken brengen van de Amerikaanse oorlogsschip CARD werd met een postzegel opgehemeld.

Italië riep in 1954 en 1955 door middel van een postzegels zijn burgers op tot eerlijke belastingaangiften. Venezuela gaf in 1974 met datzelfde doel een serie postzegels uit met maar liefst 20 verschillende waarden. Verkeersveiligheid was een item in Cuba, Duitsland, Turkije en Nederland. Voedselproductie was voor Australië een gelegenheid. Verder gezinsplanning in de Verenigde Staten en India, bestrijding van vervuiling in Rhodesië, voorkoming van drugsmisbruik in Oostenrijk, Italië en de Verenigde Staten, tegen het roken in Ethiopië en het voorkomen van ongelukken in het toenmalige West-Duitsland.

Zee portzegels

Voor brieven die tegen extra betaling door Franse of Engelse schepen werden vervoerd gaf Mexico gedurende 1875-1879 speciale (Zee)portzegels uit. Die hadden de opdruk PORTE DE MAR. In 1879 werd er een tweede serie van 6 zegels gedrukt die echter nooit zijn uitgegeven. Mexico werd in dat jaar namelijk lid van de UPU. Daardoor werd de uitgifte overbodig.

Portzegels

Dit zijn eigenlijk strafportzegels. Die worden door postadministratie uitgegeven indien de ontvanger strafport moet betalen indien ene poststuk onvoldoende is gefrankeerd. Ze werden in principe niet aan het loket verkocht maar bij uitzondering konden filatelistische diensten wel postfrisse exemplaren aanschaffen. Ze zijn herkenbaar aan de volgende teksten: POSTAGE DUE, TO PAY, A PERCEVOIR, A PAYER, TAXE, TE BETALEN, SEGNATASSE, TAKSE PULU, PORTEADO, ACOBRAR, BAJAR PORTO, MULTA, MULTADA, DEFIFIT, CORRESPONDENCIA A DEBE, TIMBRE COMPLEMENTARIO DEFICIENTE, DEFICIENTA, VOM EMPFÄNGER ZAHLBAR, PORTO, TAXA DA PLATA, DOPLATIT, DOPLATA. Uiteraard is dit maar een klein deel van de vele mogelijkheden.

Nederlands-Indië heeft de eer de eerste postzegel te hebben uitgegeven. Dit was in 1845. Dit waren de zogenaamde 'landmailzegels'. In 1847 werden die vervangen door het landmail-stempel. De eerste 'gewone' portzegels zijn op 1 januari 1859 door Frankrijk uitgegeven. Tot 1870 was er alleen een waarde van 10 centimes verkrijgbaar. In haar jaar verscheen er een zegel van 15 centimes. Het jaar daarop werd de serie uitgebreid met waarden van 25 tot en met 60 centimes.

Baden en Beieren waren de volgende die een "gewone" portzegel uitgaven. Dit was op 1 oktober 1862. Deze drie zegels van Baden droegen de tekst LANDPOST / PORTO MARKE. Maar zonder de landsnaam. Deze zegels waren voornamelijk bestemd voor ongefrankeerde en door de Landpost bestelde brieven. De zegels van Beieren bevatte wel een duidelijker tekst: BAYER. POSTTAXE/VOM EMPFÄNGER ZAHLBAR (Beierse postbelasting/Door ontvanger te betalen. Hieruit kunnen we concluderen dat het de afzender vrij was om brieven wel of niet ongefrankeerd te verzenden en daarmee de ontvanger te laten betalen voor de postbezorging.

De eerste strafportzegels wegens ontoereikend gefrankeerde brieven werden in 1863 door Italië uitgegeven. België en Nederland volgden in 1870. Daarna Amerika (8 mei 1879), Guadeloupe (1876), Britse Gemenebest (1 november 1890) en Nieuw Zuid Wales (1 januari 1891). Het Australische Gemenebest had eerder dan een postzegel (1913) al een portzegel (1902). Daar zat dus acht jaar tussen. Groot-Brittannië kwam pas op 20 april 1914 met portzegels. Verder waren er nog enkele speciale categorieën postzegels. Portzegels voor pakketdienst (Verenigde Staten 1912), Verplichte strafportzegels wegens het niet plakken van verplichte weldadigheidszegels (Portugal 1925-1928 EN Joegoslavië (1933-1963).

Portzegels zijn veelal echte gebruikszegels en saai (strak) van ontwerp. De Franstalige gebieden echter maakten er mooie plaatjeszegels van (Dahomey, Ivoorkust, Nieuw-Caledonië, Mauritanië, Senegal, Opper-Senegal en Niger).

Als zeldzaamste portzegel wordt de zegel van Beieren beschouwd. Dit is een zegel van 3pf met opdruk '2' in de vier hoeken. Deze zegel werd op 4 augustus 1895 aangemaakt maar vóór de ingebruikname weer ingetrokken en vernietigd. In de plaats Aichach werden er echter abusievelijk zes exemplaren gebruikt. Deze zes zegels hebben een zeer hoge cataloguswaarde.

Sigarettenaccijnszegels in plaats van portzegels

Deze zijn in 1922 in Zuid-Afrika gebruikt in plaats van portzegels. Er zijn toen sigarettenaccijnszegels van $\frac{1}{4}$ en $\frac{3}{4}$ penny geplakt op onvoldoende gefrankeerde poststukken. Dit is gebeurd in Durban op 22 en 23 augustus 1923 en later nog een keer in Fordburg (december 1923).

Postale belastingzegels

Dit zijn fiscale zegels die als postzegels mochten worden gebruikt. Het oudste voorbeeld is de Britse wissel- en kwitantiezegels van 1853. Die werden in juni 1881 voor postaal gebruik toegelaten. In juli 1883 werd het echter weer verboden. Fiscale zegels van Hongkong zijn van 1874 tot 1902 als frankeerzegels gebruikt. Later nog een keer in 1938 toen er een tijdelijk gebrek was van postzegels van 5c. Ook in Tasmanië waren belastingzegels vanaf 1882 geldig als postzegel. Vanaf 1884 was dat duidelijk vanwege de opdruk STAMP / DUTY. West-Australië nam dit in 1893 over en zo ook Nieuw-Zeeland.

Briefkaartzegels

Dit zijn postzegels die op briefkaarten worden geplakt voordat de kaart wordt verkocht. In de meeste gevallen zijn dat voorgedrukte zegels. Echter gedurende 1889-1898 werden er in de Oranje-Vrijstaat briefkaarten verkocht met daarop opgeplakte postzegels. Over de zegels heen werd vervolgens een

doorlopend wapenschild gedrukt. Postzegels met zo'n opdruk kunnen dus alleen van briefkaarten afkomstig zijn.

Ook Frans Equatoriaal Afrika gebruikte op deze wijze zegels met opdruk. Hongkong, Macao, Portugees Timor en Bulgarije gaven speciale postzegels uit voor gebruik op briefkaarten.

Briefkaartbelastingzegels

Perzië (Iran) gaf gedurende de jaren 1922-1923 briefkaartbelastingzegels uit. Die zegels waren in twee talen voorzien van het woord *Controle*. Gedurende die periode was toen een belasting van toepassing op prentbriefkaarten. Deze zegels was men bovenop de normale frankering van ansichtkaarten verschuldigd.

Drukwerkzegels

Dit zijn zegels die worden gebruikt voor de frankering van drukwerken en circulaires. Met name de vroegere Spaanse koloniën zijn er mee begonnen. De Filippijnen waren de eerste in 1886. Later gaven ze van 1892 tot 1896 om de twee jaar een nieuwe serie uit. Cuba volgde in 1888. Tsjechoslowakije gaf in 1934 krantenzegels uit. Daarop stond de opdruk O.T. (Obchodni tiskopis – Handelsdrukwerk). Later, in 1940, gaf Bohemen-Moravë krantenzegels uit met de opdruk in GD-OT (Geschäftsdruk – Obchodni tiskopis). Dit waren zegels van 10 heller.

De Verenigde Staten gaf geen speciale zegels uit voor drukwerk maar verstreekte wel zegels die voor dat doel konden worden gebruikt. Het betreft zegels van ½ cent (1922-1955), de zegels van 1 ¼, 1 ½ en 2 ½ cent (1956-1960), de 1 12/4 cent (1967) en de zegels van 3,1 cent, 3,5 cent, 7,7 cent, 7,0 cent en 8,4 cent. Die mochten door instellingen zonder winstoogmerk en andere verzenders van massadrukwerk worden gebruikt.

Kamppostzegels

Tijdens de beide wereldoorlogen werden deze zegels gebruikt door krijgsgevangenen. Dit voor het interne postverkeer tussen de verschillende kampen. Het gebruik stond onder bescherming van het Internationale Rode Kruis. In 1915 werden ze gebruikt in het Britse krijgsgevangenenkamp in Ruhleben bij Berlijn. Zo ook uit de Duitse gevangenkampen Knockaloe op Man. Maar daar zijn ze maar een paar dagen in omloop geweest. Ook in het kamp Bando bij Tjukushima (Japan) zijn kamppostzegels gebruikt. In een aantal Duitse kampen, Murnau, Gross-Born, Neubrandenburg en Woldenburg, zijn zelfs blokken uitgegeven.

In 1870 gaven de Zwitserse posterijen portvrijdom etiketten uit met de tekst *Militaires français/internés en Suisse/Gratis*.

Ook bekend zijn de Nederlandse Interneringszegels uit 1916. Het gebruik hiervan werd echter vaak door de Duitse censuur geweigerd. De zegels waren te groot en er konden militaire geheimen over staan geschreven. De groene interneringszegel werd binnen een week na uitgave weer ingetrokken. De reeds gedrukte bruine zegels werden nimmer gebruikt.

Faxpost

Nederland opende op 2 maart 1981 de mogelijkheid om supersnelle telegrafische verzending van documenten en afbeeldingen te verzenden. Er zijn echter geen speciale zegels voor dit doel uitgegeven. Faxpost valt daarmee onder de post waarde stukken.

Particuliere postzegels

Dit is anders dan de persoonlijke postzegels die we in Nederland kunnen laten maken en kopen. Particuliere postzegels zijn niets anders dan portvrijdom zegels. Vanaf 1 januari 1869 verstreekte de Spaanse en Portugese overheid deze aan particuliere personen en organisaties. De eerste werd

verstrekt aan de Spaanse Don Diego Castell. Men vond zijn 18 pagina's tellende brochure *Cartilla Postal de España* (Spaans Posthandboek) zo belangrijk voor het publiek dat hij deze gratis mocht verzenden. Alle 24.000 scholen in het land kregen er een toegezonden en Castell kreeg permissie om zijn boekje gedurende zes maanden gratis te verzenden. Castell was zelf graveur van beroep en ontwierp zijn zegel ook zelf. Het tweede Spaanse moment was op 12 maart 1875. Antonio Duro mocht zijn boek *Resaña Historica-Descriptiva de Los Sellos de Careos de España* Historisch beschrijvend overzicht van de Spaanse postzegel) gratis verzenden. Maar de zegel daarvoor verscheen pas in juli 1881. De zegel bevatte het opschrift FRANQUICIA PASTAL (Portvrijdom).

Portugal gaf rond 1900 portvrijdom zegels uit ten behoeve van de Portugese Geografische vereniging en het Rode Kruis. Zo ook voor de nationale schietvereniging. Negen jaar eerder, in 1891, was het Belgische Rode Kruis gemachtigd om particuliere postzegels te gebruiken en post gratis te verzenden.

Nooduitgiften of hulpzegels

Dit zijn zegels waarvan de waarde of het gebruiksdoel door middel van een opdruk is veranderd. Mooi voorbeeld is de zegel uit 1917 van Nederlands-Indië waar de waarde van 1 gulden door een opdruk is veranderd in 30 cent. Zo ook die van 22 ½ cent die door een opdruk is veranderd in 17 ½ cent. De eerste hulpzegels met opdruk verschenen in 1854 op Mauritius. De zegel zonder waarde aanduiding, de zogenaamde zittende Brittannia, kreeg daarmee een waarde aanduiding van four pence. In 1855 verschenen er op de Spaanse Antillen zegels met een nieuwe waarde opdruk in 1866 gevolgd door opdrukken met een jaartal. Vele landen volgden. Vooral in Latijns-Amerika verschenen talloze zegels met opdruk. Maar die waren voornamelijk bedoeld voor verkoop aan verzamelaars.

Ook waren er opdrukken op zegels die tot doel hadden om te worden gebruikt in andere landen dan waar ze voor het eerst zijn uitgegeven. Het eerst bekend is 1867. Dit zijn de postzegels van de British East India Company. Dit waren zegels met een opgedrukte kroon en waarde aanduiding in Straits-dollars. Ze werden uitgegeven in de Straits Settlements. In 1868 werden ze voorzien van een **B** voor gebruik in Bangkok. In Portugal verschenen in 1868 postzegels met de opdruk AÇORES en MADEIRA.

Frankeerzegels konden ook door een opdruk een andere bestemming krijgen. Bijvoorbeeld toen in 1866 Brits-Indische zegels door middel van de opdruk SERVICE in dienstzegels werden veranderd. Ook in 1866 werden Indiase belastingzegels door een opdruk omgetoverd naar gewone postzegels.

Zegels die een politieke verandering bekrachtigen

De eerste zegels die verschenen ter aanduiding van een politieke verandering verschenen in 1968 op de Spaanse Antillen, Cuba en Porto Rico. Deze kregen de opdruk HABILITADO POR LA NACION (Geldig voor de natie). Moederland Spanje gebruikte dezelfde opdruk na de omverwerping van de monarchie en ter gelegenheid van de instelling van een voorlopige regering. Toen koning Cakobau op Fiji de macht overgedragen kreeg van de Britten verschenen er zegels waarop een gekroond monogram werd afgedrukt.

Herinneringsopdrukken

Hongkong gaf in 1891 zegels uit ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan als Britse kolonie. De ontdekking van Amerika werd door Paraguay herdacht met de opdruk 1492/12 DE OCTOBRE / 1892. Ook Shanghai gebruikte een opdruk om het gouden jubileum van de opening van de haven te benadrukken. In 1893 verscheen daarvoor een speciale serie.

Postzegels voor reclaimedoeleinden

In Italië werden er van 1921-1923 postzegels uitgegeven die bestemd waren om enveloppen en briefkaarten te frankeren met daarop reclameteksten ten behoeve van oorlogsinvaliden. Het waren frankeerzegels met de opdruk B.L.P. (Buste Lettere Postali ofwel Postale enveloppen). Deze zegels werden met 5% korting verkocht aan een vereniging van oud-strijders.

Treinzegels

Spoorwegmaatschappijen gaven zegels uit waarmee men tegen vooruitbetaling brieven en pakjes per trein kon laten vervoeren. De eerste zogenaamde treinzegels werden in Engeland uitgegeven door de toentertijd verschillende spoorwegmaatschappijen. In 1891 werd met de Britse postrijen een overeenkomst gesloten waarbij het mogelijk werd om tegen betaling van een toeslag van 2 pence spoedeisende brieven per trein te laten verzenden. De Britse eilanden namen dit gebruik over gedurende de periode 1891 tot 1922.

Particuliere stoomtreinmaatschappijen gaven ook plaatjeszegels uit maar die hadden geen frankeerwaarde. Dit waren hoofdzakelijk toeristische souvenirs.

Nederland ha de mogelijkheid om tegen een verhoogd tarief poststukken aan de stations af te geven en deze te laten verzenden per trein. Dat werd het poststuk afgeleverd op het station wat het dichtst bij de plek van bezorging lag. Vanaf dat perron nam de postrijen het over en bezorgde de brief. Hiervoor werden en spoorwegzegels gebruikt. Voor de 2^e Wereldoorlog gold daarvoor een tarief van 10 cent. Na de oorlog gold het voor treinbrieven geldende tarief. De treinzegels werden met de rechthoekige spoorwegstempels afgestempeld.

Er waren ook treindienstzegels. Deze werden in 1905 uitgegeven in Transvaal en de Oranje-Vrijstaat door de Central African Railway. Deze frankeerzegels hadden de opdruk C.S.A.R. Vanaf 1909 werd de opdruk vervangen door een perforatie die aangaf welke maatschappij de zegels verkocht. Nog vermeldenswaardig zijn de treindienstzegels van Beieren. Deze gaf op 1 januari 1908 zeges uit met een in groen of rood opgedrukte E (Eisenbahn). Op 1 juli 1912 werd de opdruk vervangen door een geperforeerde letter E.

Fonopostzegels

Tegen een speciaal tarief werden er in Argentinië zegels uitgegeven waarmee zelf-ingesproken grammofoonplaten mochten worden verstuurd. Het was een serie zegels met drie waarden. Op de waarde van 1.18 peso staat een duif met een grammofoonplaat in de snavel. Op de 1.50 peso is een gevleugelde brief zichtbaar met een grammofoonplaat. De derde zegel, van 1.32 peso, staat het hoofd van de vrijheid met het landswapen op een grammofoonplaat. Ook andere landen hadden de mogelijkheid om grammofoonplaten tegen een lager bedrag te verzenden. Daar zijn echter geen speciale postzegels van bekend.

Aantekenzegels

In de Australische staat Victoria werd er op 1 december 1854 voor het eerst speciale zegels uitgegeven om aangetekende stukken te verzenden. Daarvoor was de goedkeuring nodig krachtens de Postwet van november 1853. De zegels bevatte een houtsnede en het woord REGISTERED (aangetekend). De waarde was One shilling. Er werd echter weinig gebruik van gemaakt en in 1858 werd de zegel weer uit de roulatie gehaald. Inmiddels had ook Zuid-Wales aantekenzegels. Deze hadden echter geen waarde aanduiding. De loketprijs was 6d. Gedurende de jaren 1875 tot 1892 gaf Canada aantekenzegels uit met de waarden 2, 5 en 8 cent. De Amerikaanse landen hadden de meeste aantekenzegels. Bekend zijn die van Colombia (1865-1932), Antioquia (1896-1902), Bolivar (1879-1904), Cundinamarca ((1883-1904), Panama (1888-1916), El Salvador (1897), Venezuela (vanaf 1899), de VS (1911) en de Dominicaanse Republiek (vanaf 1935). Ook is bekend dat de toenmalige Duitse | Democratische Republiek (DDR) aantekenzegels had. Deze bevatte de tekst GEBÜHR BEZAHLT (Recht betaald).

Aantekenstrookjes

Van twee gevallen is bekend dat aantekenstrookjes ook als postzegels zijn gebruikt. De eerste is in Perzië (Iran). De strookjes hadden een waarde van 1 chahi per stuk en moesten financieel verantwoord

worden. De tweede is Duits Nieuw-Guinea. Eind 1915 zijn er na de bezetting door de Britse troepen aantekenstrookjes voorzien van de opdruk G.R.I. (Georgus Rex Imperator) en de waarde 3d. Daardoor waren ze als noodpostzegel bruikbaar.

Padvinderszegels

Tijdens de Zuid-Afrikaanse Boerenoorlog in 1900 werden er tijdens de belegering van Mafeking zegels gedrukt van 1d en 3d. Eigenlijk waren dit stadsbestelzegels. Op de 1d zegel staat sergeant-majoor Warner Goodyear afgebeeld. Op de 3d zegel staat generaal-majoor Baden-Powell. Deze laatste was toen de commandant van de belegerde stad. Hij is in 1907 de oprichter van de padvindersbeweging. Vandaar de benaming padvinderszegel. In Tsjechoslowakije heeft gedurende 4 weken echte padvinderspost gelopen. Deze diende voor een snelle berichtgeving tussen de verschillende gebouwen van de regeringsdiensten. We hebben het dan over de periode na 28 oktober 1918 na het uitroepen van de republiek. Het waren twee postzegels van 1 heller en 20 heller. Daarop stond de tekst POSTA CESKYCH SKAUTU (Tsjechische padvinderspost).

Er verschenen ook postzegels met daarop afbeeldingen van padvinders. Hongarije gaf in 1925 een zegel uit als onderdeel van een sportserie. Op de 1000k staat een hoornblazer voor een padvinderskamp. Ook gaf Hongarije in 1933 een serie gelegenheidszegels uit naar aanleiding van de Wereldjamboree in Gödöllö. Van Nederland kennen de bekende serie NVPH nr. 293 t/m 295.

Scheepspostzegels

Om porto te voldoen voor brieven die met zeeschepen werden verzonden werd er op Trinidad in 1847 scheepspostzegels uitgegeven. David Bryce liet daarvoor een zegel maken met daarop een afbeelding van zijn kustvaarder genaamd Lady McLeod. Deze kustvaarder vervoerde naast vracht ook post tussen San Fernando en Post of Spain. Ook andere scheepvaartmaatschappijen volgden dit voorbeeld en gaven eigen postzegels uit.

Speciale Behandelingszegels

Dit soort zegels werden in 1925 door de Verenigde Staten uitgegeven met als doel vierde klas poststukken als eerste klas te laten verwerken. Hiervoor werden zegels uitgegeven met waarden c=van 10 tot 25 cent. In 1929 werden de zegels weer ingetrokken.

Specimen

Dit zijn zegels die ongeldig zijn voor frankering. Het zijn voornamelijk nieuwe uitgiften die beschikbaar worden gesteld aan de pers om het publiek er kennis mee te laten maken. Veelal zijn ze voorzien van een opdruk SPECIMEN of voorzien van een perforatie. De eerst bekende opdruk is die uit 1840. De Britse postdirecteuren kregen ze toen toegezonden ter kennisname. In 1849 werd een groot aantal bestaande zegels voorzien van een opdruk zodat die konden worden afgedrukt in officiële handboeken.

Het kwam in 1879 tot een verplichting om van elke nieuwe uitgave voldoende exemplaren naar de Wereldpostvereniging te sturen. Uiteraard voorzien van SPECIMEN. Er zijn ook andere aanduidingen zoals *MUSTER* (Duits), *MUESTRA* (Spaans), *SAGGIO* (Italiaans), *SAMPLE* (VS), *MALLI* (Fins) en *OBRESTEZ* (Russisch). Overigens zijn er in Australië en afhankelijke gebieden hoge waarden voorzien van de opdruk SPECIMEN die speciaal bestemd waren voor verzamelaars. Pas in 1970 kwam daar een eind aan. Mongolië deed het weer anders, die stempelde recensie-exemplaren aan de achterzijde af.

Toen bleek dat de zegels van 1 en 2 cent die Brits-Guyana uitbracht, gemakkelijk waren na te maken besloot de postdienst om ze te perforeren met een SPECIMEN-perforatie. Dit moest het moeilijker maken om de zegels na te maken. Maar met een beetje geluk zijn er ook nog wat zegels te vinden zonder deze perforatie.

Stakingspostzegels

Tijdens stakingsacties van postambtenaren sprongen particuliere besteldiensten in het ontstane gat. De eerst bekende zegel is die van 1894, uitgegeven door Arthur C. Banta. Dit vanwege een door de Amerikaanse Bond van Spoorwegarbeiders uitgeroepen staking. Het betrof de estafettedienst tussen Fresno en San Francisco. Banta onderhield deze dienst door elkaar aflossende wielrijders. Als frankering diende een diamantvormige postzegels van 25 cent.

Bekend is de Franse staking in mei 1909. Postambtenaren gingen in staking als sympathiebetuiging aan 54 collega's die door de posterijen waren ontslagen. Dit omdat ze hadden deelgenomen aan een demonstratie tegen de militaire politie. De Kamer van Koophandel in Amiens organiseerde toen een plaatselijk postdienst. Daarvoor gaven ze zegels uit van 10 centimes, voorzien van het stadswapen. Deze zegels zijn gebruikt van 13 tot 19 mei 1909.

Duikbootpostzegels

Op 9 augustus 1916 verleende de Duitse Rijkspost de Deutsche Versicherungsbank GmbH toestemming voor het vervoer van aangetekende poststukken naar Amerika. Dit via de handelsduikboten *Deutschland* en *Bremen*. Hiervoor werden zegels uitgegeven in waarden van 5 tot 50 mark. De waarden van 5 mark verschenen in een oplage van 1000 stuks, de overige waarden hadden een opdruk van 500 stuks. De zegels werden in reliëfdruk vervaardigd door de drukkerij Giesecke & Devrient uit Leipzig. De beeltenis was een vuurtoren in zee met aan de boven- en onderkant in gotische letters de tekst *WERTBRIEF-BEFÖRDERUNG/DEUTSCHLAND-AMERIKA*. Later verscheen een tweede serie, 300 stuks) zonder tekst met een waarde van 75 mark. Deze was zwart op zilverkleurig. Ook kwam er een serie van 100 mark, 200 stuks, violet op goudkleurig. De *Bremen* overleefde de eerste reis al niet. De *Deutschland* maakte twee geslaagde reizen maar die eindigden tot de Verenigde Staten zich in 1917 bij de geallieerden aansloten vanwege de toen geldende Wereldoorlog. De in Amerika aangekomen brieven en pakketten werden door de agent van de verzekeringsbank in een neutrale verpakking en voorzien van Amerikaanse postzegels doorgestuurd aan de geadresseerden.

Ook Spanje gaf in 1938 speciale postzegels uit voor vervoer via duikboten. Dit gebeurde tijdens de Spaanse Burgeroorlog. Duikboten van de republikeinse marine onderhielden een verbinding tussen de Balearen en het Spaanse vasteland. Er werden hiervoor zes postzegels uitgegeven met de afbeelding van een duikboot en voorzien van de tekst *CORREO SUBMARINO*.

Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er onderzeeboot-postdiensten geweest waarvoor speciale postzegels zijn uitgegeven. In 1944 de Italiaanse marinebasis in Bordeaux. Dit waren twee series van elk zes zegels met de opdruk *Base Atlantica* en de tekst *Italia Repubblicana Fascista* en ook zegels met de tekst *Repubblica Sociale Italiana*. Deze laatste tekst stond op de Italiaanse Postzegels. De afgesneden Duitse strijdkrachten in Vukovar (Joegoslavië) en op de eilanden Kreta, Rhodos en Leros werden zowel per duikboot als per vliegtuig voorzien van post. Hiervoor werden speciale luchtveldpostzegels uitgegeven. Ook was er een speciale toelatingszegel bestemd voor post voor de afgesneden troepen op het schiereiland Hela bij Danzig.

Zondagsbestelzegels

Bulgarije kende gedurende de perioden 1925-1939 en 1941-1942 speciale zegels die speciaal werden gebruikt als extra frankering voor bestellingen op de zondag, 's nachts en op feestdagen. De opbrengst kwam ten goede aan een sanatorium en een vakantieoord voor postbeambten en hun gezinnen. De gebouwen waren op de zegels afgebeeld.

Thematische uitgiften

Dit zijn een postzegel of een serie postzegels die speciaal worden uitgegeven om een bepaald thema te belichten. Veelal zijn die zegels gedurende een beperkte tijd te koop. Soms bevatten die zegels een toeslag bestemd om een bepaald doel of een aangewezen gelegenheid te financieren. Ook kunnen

deze zegels worden gebruikt om het publiek te onderwijzen en dienen ze dan als studiemateriaal over een bepaald thema. De eerst bekende serie is in 1953 uitgegeven door San Marino. Dit was een serie die verschillende takken van sport belichtte. Gezien de vele zegels die volgden, door vele landen uitgegeven, is het voor de verzamelaar, ondanks de leerzaamheid, bijna onbetaalbaar geworden.

Gecoupeerde zegels

Dit zijn postzegels die voorafgaand aan hun uitgifte gedeeltelijk zijn afgesneden. Het eerste voorbeeld zijn de postzegels van Brits-Indië uit 1866. Dit waren zogenaamde fiscale zegels die gebruikt mochten worden om brieven te verzenden. Men sneed het bovenste en het onderste randje af met daarop de fiscale gebruiksaanwijzing. Het overgebleven gedeelte kreeg de opdruk POSTAGE. Macao vond dat in 1887 ook een toepasbaar idee en sneed ook een deel van zegels af. Ook hier kregen de besneden zegels een opdruk. Dit was de opdruk CORREO. Ecuador veranderde in 1892 dienst- of telegraafzegels door het bovenstuk af te snijden en te voorzien van een opdruk. Frans Voor-Indië gaf in 1903 alleen de bovenste helften uit als te gebruiken frankeerzegels. Deze kregen een opdruk met POSTES.

Zegels die zowel frankeer- als belastingzegels zijn

Voor beide gebruiksdoeleinden waren er aparte zegels. Na de uitgifte van Groot-Brittannië kwamen er op 12 juli 1881 zegels die voor beide mogelijkheden een doel boden. De 1 penny violet kreeg het inschrift POSTAGE AND INLAND REVENUE. De daaropvolgende uitgifte werd het woord INLAND weggelaten. De 1 penny bleef tot 1902 in roulatie. Vaak werd ook de hogere waarden, met alleen het woord POSTAGE als fiscaal bruikbare zegel toegelaten.

Oorlogsbelastingzegels

Dit zijn zegels die worden uitgegeven om oorlogvoering te bekostigen. Spanje is het eerste land die daar gedurende 1874-1877 gebruik van maakte. Dit waren zegels met het opschrift IMPUESTO DE GUERRA (Oorlogsbelasting). Het waren verplichte toeslagzegels voor alle correspondentie. De opbrengst diende om de Derde Carlistenoorlog te financieren. Ook gedurende de Spaans-Amerikaanse oorlog (1898) werd gebruik van deze zegels verplicht. In verschillende gevallen zelfs nog tot lang na de oorlog. Zelfs soms tot 1920 toe.

Het Britse Gemenebest nam dit idee in 1915 over. Canada gaf toen 3 postzegels uit met de opdruk WAR TAX. Kort daarna volgden Fiji, Dominica, St. Helena, St. Lucia, Grenada, St.-Vincent, Antigua, Jamaica, Brits Honduras, Montserrat, De Maagdeneilanden, Trinidad, Tobago, de Turks en Caicos eilanden, de Cayman Eilanden, Falklands, Gibraltar, Bahama Eilanden, Bermuda, Brits-Guyana, Goudkust en Malta. Het moederland zelf gaf geen oorlogsbelasting zegels uit. Wel werden in 1918 de posttarieven met een halve penny verhoogd.

Zemstwo zegels

Het woord zemstwo betekent landelijk. Dit valt te zien als, vrij vertaald, plattelandspostkantoor. Deze zegels werden in een groot aantal districten uitgegeven door het Russische keizerrijk. De keizerlijke staatspost bediende alleen maar steden van enige betekenis. In 1864 kregen echter de plaatselijke autoriteiten om postdiensten op te richten in de plattelandsdistricten. Deze werden aangesloten op de keizerlijke postdienst. Het zijn zeer zeldzame zegels en veelal alleen te vinden postmusea. Particuliere verzoek om toezending van deze zegels werden vaak afgewezen of in het geheel niet beantwoord. In sommige gevallen werd zelfs de staatspolitie ingeschakeld om uit te zoeken of de aanvragen geen staatsgevaarlijke bedoelingen had met het verzoek. Het ging dan wel vaak om een aanvraag voor grote hoeveelheden. In 1900 werden de plattelandspostkantoren geleidelijk opgeheven.

Tot slot

Dit is het einde van deze rubriek. Hopelijk heb ik duidelijk kunnen maken dat achter elke zegel een bijzonder verhaal kan schuilen. Ook hoop ik dat na het lezen u als verzamelaar op zoek gaat naar de beschreven bijzonder postzegels en daarmee de verzameling gaat uitbreiden.

Jos du Floo